

Seminar

AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO IN UREJANJE PROSTORA **Znanje o veščinah za sodelovanje v postopkih prostorskega načrtovanja in graditve** **objektov ter procesih urejanja prostora**

15.6.2011 v Ljubljani, 27.9.2011 v Novem mestu, 29.9.2011 v Celju

gradivo pripravila Senka Vrbica, PIC

Uvod

Nevladne organizacije in lokalne pobude se na področju urejanja prostora srečujejo s projekti ali predlogi, ki so v nasprotju z interesi, pričakovanji in željami prebivalcev. Večkrat gre za interes, ki je povezan z morebitno predviden »degradacijo« nepremičnin prizadetih, vse pogosteje pa je interes širše varovanje celovitosti in zmogljivosti določenega prostora. Namreč v želji po dobičku investitorji iščejo možnosti za gradnjo objektov, ki bodo ta motiv čim hitreje in bolje izpolnjevali. Tako je v preteklih letih znatno narasla gradnja stanovanjskih objektov z nekaj stanovanjskimi enotami. Pri tem je pogosto šlo za umeščanje objektov, ne da bi se hkrati poskrbelo za širšo infrastrukturo. Ob gradnji so težki kamioni morda poškodovali lokalne ceste, namenjene zgolj osebnim vozilom stanovalcev. Predvidevajo se morebitne nove gradnje. Vse to vznemiri lokalno prebivalstvo, žal pa to postane okolju viden problem šele ko se gradnja prične. Takrat pa je že, s stališča postopkov, v katerih bi lahko prizadeti izražali svoje mnenje, prepozno. Zato je pomembno, da razvijemo aktiven odnos do našega okolja, spremljamo dogajanja, se po potrebi informiramo, opozarjamo, dajemo pobude in jih morda tudi realiziramo. Konec koncev je človek tisti, ki spreminja svoje okolje in ni nujno, da vedno na slabše. Zavedati se moramo odgovornosti do širšega prostora, v katerem živimo. Pri tem se moramo posebej zavedati, da za morebitno slabo ravnanje s prostorom niso odgovorni le tisti, ki imajo moč, da sprejmejo slabe odločitve temveč tudi tisti, ki v zvezi s tem nič ne storijo.

Kaj pomeni aktivno državljanstvo pri urejanju prostora?

Kljub temu, da je stanje civilnega dialoga, participacije v postopkih sprejemanja odločitev, kakor tudi neposredne demokracije v lokalnih skupnostih, slabo, je delovanje v smeri odprtega sodelovanja javnosti v procesih določanja edino smiselno in perspektivno delovanje. Za doseg tega je potrebna tako pripravljenost in odprtost s strani odločevalcev, kakor tudi strokovna in argumentirana participacija javnosti. Odločevalci večinoma še ne prepoznavajo civilne družbe kot relevantnega akterja in sogovornika, zato pogosto le formalno izpolnjuje minimalno zakonsko določene pogoje glede vključevanja javnosti. Državni zbor je v letu 2009 sicer sprejel Resolucijo o normativni dejavnosti, ki kaže na dosedanjo slabo prakso pripravljanja, v končni fazi zato tudi slabih, predpisov in odreja na večje vključevanje javnosti v pripravo teh z določanjem vsaj minimalnih načel vključevanja. Resolucija sicer ni zakonsko obvezujoč akt, vendar pa Poslovnik Vlade RS določa, da morajo vladni pripravljavci predlogov predpisov za vlado zadostiti določenim zahtevam glede sodelovanja javnosti v postopku priprave (obvezno povabilo strokovni in drugi

javnosti s priloženim osnutkom predpisa, rok za odziv 30 do 60 dni, sledi obvezna seznanitev javnosti o bistvenih predlogih, ki niso bili upoštevani v 15 dneh od sprejema predpisa ali posredovanja predpisov v nadaljnji postopek). Ministrstvo za javno upravo je postavilo spletno orodje (podstran spletnega portala e-demokracija), kjer lahko spremljamo pripravljane predpise, kakor tudi v času javne razprave podajamo pripombe in predloge. Dobre standarde vključevanja javnosti na področju okolja določa Konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah (Aarhuška konvencija), vendar pa se ne porablja neposredno, temveč je njene zahteva, da mora biti povzeta v nacionalno zakonodajo (udeležba javnosti pri odločanju o dovoljenju za predlagane dejavnosti je obvezna pri objektih, ki so naštetih v prilogi konvencije, med njimi določeni objekti energetike, določene čistilne naprave). Tako predvsem Zakon o varstvu okolja, Zakon o ohranjanju narave Zakon o prostorskem načrtovanju in Zakon o ohranjanju narave določajo možnosti sodelovanja javnosti v določenih postopkih.

Žal samo predpisi ne bodo izboljšali sodelovanja med odločevalci in zainteresirano javnostjo. Spreminjati je potrebno predvsem zavest v smislu potrebnosti participacije za legitimne, sprejemljive in dolgotrajno vzdržne odločitve. Na eni strani je potrebno odpraviti strah odločevalcev pred javnostjo, odpraviti zmotno prepričanje investitorjev, da so le brez sodelovanja javnosti najhitreje sprejete njim potrebne odločitve na drugi ter na strani civilne družbe oziroma javnosti povečati znanje o obstoječih možnostih sodelovanja in njihovem pravnem varstvu. Zgodnje seznanjanje in vključevanje javnosti v fazah, ko so razne opcije še odprte, sicer res podaljša začetni del postopka določanja, vendar pa, ob upoštevanju prevladujočega javnega interesa, so na taki podlagi sprejete odločitve bolj trdne. V nasprotnem primeru pa »potiho« sprejete odločitve vzbudijo v javnosti odpor, občutek izključenosti pa motivira tudi morda ne ravno racionalna ravnanja, zaradi pravnih ali fizičnih ukrepov prizadetih, pa se tako sprejete odločitve ne morejo realizirati. Na neki točki lahko pride do »blokade«, ki jo je potrebno razreševati v stanju konflikta, kar vse zelo podaljša samo realizacijo prvotne namere.

Tako je tudi na strani prebivalcev kot javnosti ali združenih v lokalnih pobudah ali nevladnih organizacijah del odgovornosti za prispevanje svojega deleža k izboljšanju stanja. Aktivno državljanstvo tako predpostavlja in vključuje naslednje elemente oziroma aktivnosti:

1. aktivno spremljanje pridobivanje informacij: Zakon o dostopu do informacij javnega značaja po eni strani zavezuje organe in druge javne subjekte, da same v svetovnem spletu objavljajo določene informacije, po drugi strani pa državljanom omogoča preprosto pridobivanje informacij, ki na tak način niso dosegljive. Tako lahko veliko informacij, ki se nanaša na naše neposredno okolje lahko pridobimo preko svetovnega spleta, če pa nas kakšna informacija bolj zanima, pa lahko postavimo zahtevek za dostop do informacij javnega značaja na organ (več na spletni strani informacijske pooblaščenke <http://www.ip-rs.si>). Sicer pa je na podlagi Uredbe o upravnem poslovanju vsak organ tudi dolžan odgovoriti na pismo, ki ni šikanozne narave, v roku 15 dni. Nadalje lahko spremljamo tudi predpise s področja urejanja prostora na podportal spletni strani e-demokracija (<http://e-uprava.gov.si/e-uprava/edemokracija.euprava>). Na področju urejanja prostora pa je dobro spremljati vsebine na spletni strani svoje lokalne skupnosti in Ministrstva za okolje in prostor.

2. izkoristek pravnih možnosti in pravnih sredstev: v okviru možnosti sodelovanja, predvsem javnih razprav in javnih razgrnitev lahko javnost podaja pripombe, predloge in mnenja. Ta sicer za organe niso zavezujoča, vendar pa veljavni standardi določajo, da se mora organ praviloma do teh opredeliti in obrazložiti razloge za zavrnitev. Vztrajno podajanje vsebinsko dobro pripravljenih pripomb in mnenj bo slej ko prej vplivalo na odločitve. Na vse morebitne nepravilnosti v zvezi z javnimi razpravami in razgrnitvami (npr. prekratki roki), neodzivnost glede odgovora na prejete pripombe je morda smiselno opozoriti Inšpektorat za javno upravo pri Ministrstvu za javno upravo http://www.mju.gov.si/si/delovna_podrocja/inspektorat_za_javno_upravo/. Nadalje je za kvalitetno in učinkovito sodelovanje pri odločitvah na področju urejanja prostora potrebno poznati postopke s tega področja, zato, da lahko izkoristimo tudi pravna sredstva, ki jih veljavna zakonodaja omogoča. To je mnogo bolj učinkovito, kot potem, ko so odločitve že sprejete in vsi roki za pravna sredstva potečejo, vlagati peticijo.

3. spremljanje stanja v okolju, opozarjanje in oblikovanje pobud: mimo normativnega vidika urejanja prostora pa je stvar aktivnega državljanstva tudi spremljanje stanja okolja, zanimanje za dogajanje v naši bližnji okolici. Ta dolžnost narašča s stopnjo organiziranosti prebivalcev, od posameznikov, preko lokalnih pobud do nevladnih organizacij, ki morajo biti vedno budno oko s svojem lokalnem okolju. Ni nujno, da gre za nevladne organizacije s področja urejanja prostora, delovanje številnih drugih nevladnih organizacij je hote ali nehote povezano tudi z urejanjem prostora – npr. turistična društva, kolesarska društva,... Glede morebitnih neznanih in na oko neprimernih ravnanj v okolju se je potrebno pozanimati ter nanje opozoriti. Predvsem lokalne pobude in nevladne organizacije pa lahko dajejo tudi iniciative za izboljšanje kvalitete svojega okolja, za preureditev okolij ali namena (npr. prostori za igrišča, druženje, hišne ljubljence). Predloge in pobude lahko naslavljamo tudi preko spletne strani <http://predlagam.vladi.si>, pri Ministrstvu za javno upravo pa je možno podati predloge za odpravo administrativnih ovir, kjerkoli vidimo, da so postopki po nepotrebnem komplicirani ali imamo boljše rešitve (oao.predlogi@gov.si). Glede določenih vprašanj lahko občani podajo tudi pobudo za zbor občanov v skladu z Zakonom o lokalni samoupravi in statutom občine (pobudo lahko poda najmanj 5% volilcev).

4. realizacija pobud: več kot vsak predpis ali teorija pa na javnost vpliva dober zgled. Dober zgled pobude, ki je podana s strani civilne, sprejeta s strani oblastnih organov in nato tudi skupaj realizirana, ima največjo moč prepričevanja in zaupanja v smiselnost takega početja. Pogosto namreč dalj časa trajajoče slabe situacije ali serija neuspešnih pobud in predlogov oslabijo voljo do takega nadaljnjega početja, čeprav vemo, da je to perspektivno edina prava pot smiselnega dolgoročnega dobrega preživetja v okolju, v katerem bivamo. Primeri dobre prakse so sicer izjemni, vendar toliko bolj spodbudni.

Pravni temelji prostorskega načrtovanja in graditve objektov

Predpisi na področju prostorskega načrtovanja in urejanja prostora so dokaj kompleksni, med seboj prepleteni, deloma razpršeni ali prekrivajoči, zato se je med njimi laiku težko znajti. Dobro poznavanje teh predpisov pa je osnovni pogoj za pravočasno in učinkovito vključevanje v posameznih fazah postopka. Kar se vključevanja javnosti tiče je poseben problem tudi v tem, ker predpisi, ki se nanašajo na to področje različno urejajo sodelovanje javnosti in po nepotrebnem

nekateri določajo višje, nekateri pa nižje standarde sodelovanja. Skratka, ni enotnega in jasnega predpisa, to pa javnosti otežkoča smiselno vključevanje v postopke. Zato je toliko več aktivnosti lokalnih pobud ali nevladnih organizacij, ki so bolj medijsko naravnane ali pa v obliki protestnih pisem oziroma peticij. Nastopanje v tem smislu je sicer koristno predvsem zaradi opozarjanja na določen problem, vendar pa je to bolj učinkovito, če so hkrati izkoriščene tudi pravne poti, ki jih veljavna zakonodaja omogoča. Za urejanje prostora so tako pomembni naslednji predpisi:

1. Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS št. 1120/2002): je predpis, ki je na novo uredil in poenotil do tedaj razpršeno zakonodajo s tega področja, deloma veljavno še v času bivše Jugoslavije. Od starih predpisov je v veljavi ostal del Zakona o stavbnih zemljiščih in sicer v delu, ki se nanaša na urejanje grajenega javnega dobra ter prva alineja 56. člena, ki se nanaša na nadomestilo za uporabo stavbnega zemljišča, vsa določila tega zakona pa se uporabljajo še do dokončanja denacionalizacijskih postopkov. Zakon o urejanju prostora je veljal od 1.1.2003 do aprila 2007, ko ga je nadomestil Zakon o prostorskem načrtovanju. Del členov pa kljub temu še velja ali se deloma ali v celoti uporablja. V celoti tako po uveljavitvi Zakona o prostorskem načrtovanju in Zakona o graditvi objektov veljajo še naslednji členi: 80. do 94. člen (začasni ukrepi za zavarovanje urejanja prostora, zakonita predkupna pravica občine, razlastitev), prvi odstavek 95. člena, 96. do 134. člen (razlastitveni postopek in omejitev lastninske pravice, komasacija), 156. do 159. člen in 161. do 166. člen (dejavnosti na področju prostorskega načrtovanja) in 181. člen, uporabljajo pa se še naslednji členi: 1., 2., 8., 11. do 13. člen, 177., 179., 180., 183 do 189. člen in 191. člen.

2. Zakon o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS št. 33/2007, 70/2008 (ZVO-1B), 108/2009, 80/2010 (ZUPUDPP), 43/2011 (ZKZ-C): je temeljni zakon, ki ureja prostorsko načrtovanje. Zakon določa na nivoju države državni strateški prostorski načrt in državni prostorski načrt (ta vsebina je prešla v novi Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor). Na nivoju občine pa občinski prostorski načrt in občinski podrobni prostorski načrt. Občinski prostorski načrt je prostorski akt, s katerim se ob upoštevanju usmeritev iz državnih prostorskih aktov, razvojnih potreb občine in varstvenih zahtev, določijo cilji in izhodišča prostorskega razvoja občine, načrtujejo prostorske ureditve lokalnega pomena ter določijo pogoji umeščanja objektov v prostor. Namen občinskega podrobnega prostorskega načrta pa je podrobnejše načrtovanje prostorskih ureditev na določenih območjih.

Pomembno vodilo prostorskega načrtovanja so temeljna načela zakona in sicer načelo trajnostnega prostorskega razvoja, načelo sodelovanja javnosti, načelo usmerjanja prostorskega razvoja naselij (na prostih, degradiranih in nezadostno izkoriščenih površinah znotraj obstoječih naselij, pri čemer ima prenova prednost pred novogradnjo), načelo prevlade javnega interesa (pri načrtovanju je potrebno upoštevati javni in zasebni interes, ju skladno s cilji skrbno pretehtati, pri tem pa zasebni interes ne sme škoditi javnemu), načelo ohranjanja prepoznavnih značilnosti prostora (obstoječih naravnih, grajenih ali drugače ustvarjenih struktur, ki sooblikujejo identiteto prostora), načelo vključevanja varstva kulturne dediščine, načelo strokovnosti.

Pri uporabi Zakona o prostorskem načrtovanju se moramo zavedati, da prostorsko načrtovanje urejajo tudi nekateri drugi »sektorski« zakoni, ki določajo način izdelave načrtov in njihovega upoštevanja v prostorskih aktih. Tako je treba upoštevati še:

- Zakon o varstvu okolja, ki določa, da mora država in občine pri sprejemanju planov, načrtov spodbujati takšen trajnostno naravnan gospodarski in socialni razvoj družbe. Posebej pa je potrebno pri pripravi načrtov, katerih izvedba lahko pomembno vpliva na okolje, izvesti celovito presojo vplivov njegove izvedbe na okolje, s katero se ugotovijo in ocenijo vplivi na okolje ter vključenost zahtev varstva okolja, ohranjanja narave, varstva človekovega zdravja in kulturne dediščine v plan. Celovita presoja vplivov se izvede za plan, ki ga na podlagi zakona sprejme pristojni organ države ali občine za področje urejanja prostora, upravljanje voda, gospodarjenja z gozdovi, ribištva, rudarstva, kmetijstva, energetike, industrije, prometa, ravnanja z odpadki in odpadnimi vodami, oskrbe prebivalstva s pitno vodo, telekomunikacij in turizma, če se z njimi določa ali načrtuje poseg v okolje, za katerega je treba izvesti celovito presojo vplivov na okolje ali če je zanj zahtevana presoja sprejemljivosti po Zakonu o ohranjanju narave. Vrste posegov, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje na podlagi njihovih značilnosti, lokacije in možnih vplivov na okolje, predpiše vlada – Uredba o vrstah posegov v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje. Zakon o prostorskem načrtovanju določa, da je potrebno za prostorske akte, razen za državni strateški načrt, izvesti postopek celovite presoje vplivov na okolje po tem zakonu in v skladu z Zakonom o varstvu okolja.
- Zakon o ohranjanju narave določa obveznost vključevanja ukrepov ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistema varstva naravnih vrednosti v urejanje prostora.
- Zakon o gozdovih določa obveznost priprave programa razvoja gozdov Slovenije in priprave načrtov za gospodarjenje z gozdovi, gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtov. Gozdnogospodarski načrti imajo splošni in prostorski del, slednji se sprejema po določbah predpisov o urejanju prostora.
- Zakon o kmetijskih zemljiščih določa, da je določitev zemljišč, primernih za kmetijsko pridelavo, za stavbna, vodna ali za drug namen, mogoče le v prostorskih aktih države in lokalnih skupnosti. Najboljša kmetijska zemljišča se lahko izjemoma s prostorskimi akti države namenijo za nezemeljsko rabo.
- Energetski zakon določa pristojnost sistemskih operaterjev prenosnih distribucijskih energetskih omrežij, da dajejo smernice in mnenja na prostorske akte ter obveznost občin, da svoje prostorske akte usklajujejo z nacionalnim energetskim programom.
- Zakon o vodah določa, da morajo prostorski akti upoštevati načrte upravljanja voda.
- Zakon o varstvu kulturne dediščine določa vlogo varstva kulturne dediščine v prostorskem načrtovanju, strategijo varstva dediščine in smernice s tega področja kot podlage ter konservatorske načrte kot sestavine prostorskih aktov in projektne dokumentacije za gradnjo objektov ter presojo vplivov na kulturno dediščino kot sestavino presoje vplivov na okolje.

3. Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (Uradni list RS št. 80/2010) je poseben zakon, ki je iz splošnega režima načrtovanja po Zakonu o prostorskem načrtovanju izvzel načrtovanje ureditev državnega pomena in to uredil na drugačen način. Glede sodelovanja javnosti je ta zakon določil bistveno višji standard sodelovanja kot Zakon o prostorskem načrtovanju. Zakon velja od 27.10.2010, določbe 53. člena (odškodnina zaradi razlastitve ali omejitve lastninske pravice), 55. člena (ocenjevanje vrednosti), 56. člena (ocenjevanje nadomestil za škodo), 57. člena (ocenjevanje drugih stroškov), 58. člena (izvajalci in naloge ocenjevanja) in 59. člena (naloge ministrstva, pristojnega za evidentiranje nepremičnin) pa se začnejo uporabljati 1. januarja 2012.

4. Zakon o graditvi objektov (Uradni list RS št. 110/2002 in spremembe – neuradno prečiščeno besedilo objavljeno na spletni strani MOP) določa fazo, ki sledi načrtovanju. Splošna javnost v tem postopku nima posebnih pravic. V postopek se lahko vključi le določen krog upravičenih oseb.

Možnosti vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja

Zakon o prostorskem načrtovanju v 5. členu med temeljnimi načeli določa tudi načelo javnosti. Ta zahteva, da morajo pri prostorskem načrtovanju pristojni državni in občinski organi omogočati izražanje interesov posameznic in posameznikov, skupin prebivalstva in udeležbo vseh zainteresiranih oseb v postopku pripravljanja in sprejemanja prostorskih aktov. Nadalje ima vsak tudi pravico biti obveščen o postopkih priprave prostorskih aktov ter v teh postopkih sodelovati s pobudami in mnenji ter ima tudi pravico do vpogleda v prostorske akte, njihova strokovna gradiva in druge dokumente, povezane s prostorskim načrtovanjem. Pristojni državni in občinski organi pa morajo o zadevah prostorskega načrtovanja obveščati javnost. Po Zakonu o prostorskem načrtovanju javnost lahko sodeluje le v okviru javne razgrnitve končnega osnutka tako občinskega prostorskega načrta, ki traja 30 dni. V tem času mora občina zagotoviti tudi javno obravnavo, ves ta čas pa lahko javnost podaja pripombe in predloge, do katerih mora pripravljalec zavzeti stališče v roku 30 dni in ga objaviti na svetovnem spletu. O javni razgrnitvi in javni obravnavi mora občina obvestiti najmanj sedem dni pred začetkom javne razgrnitve. Ob upoštevanju stališč do pripomb in predlogov javnosti občina pripravi predlog občinskega prostorskega načrta. Enaka pravila veljajo za pripravo občinskega podrobnega prostorskega načrta. Glede sodelovanja javnosti je nadalje zanimiv še 85. člen, ki govori o prostorskem informacijskem sistemu. Za opravljanje nalog države in spremljanje nalog občin na področju urejanja prostora, vključno s pripravo in sprejemom prostorskih aktov države in občin ter spremljanjem stanja prostora ter za omogočanje javnosti, da se seznanijo s stanjem v prostoru, ministrstvo za okolje in prostor zagotavlja vodenje in vzdrževanje prostorskega informacijskega sistema. Prostorski informacijski sistem med drugim vsebuje tudi metode in postopke za podporo usklajevanju, sodelovanju in vključevanju javnosti v postopke sprejemanja prostorskih aktov. Podrobneje to ureja Uredba o prostorskem informacijskem sistemu. Dostop do prostorskih podatkov za prostorsko načrtovanje je preko Geodetske uprave Slovenije – Portal prostor, preko Agencije RS za okolje – geografski informacijski sistem in preko prostorskega informacijskega sistema občin (PISO) <http://www.geoprostor.net/PisoPortal/vstopi.aspx>.

Po **Zakonu o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor** pa ima javnost pravico sodelovanja že v zgodnejših fazah priprave prostorskih načrtov (glej predvsem 19., 25. in 33. člen). V roku 30 dni od tedaj, ko Ministrstvo za okolje in prostor objavi pobudo za pripravo načrta na svoji spletni strani, ima pravico nanjo dajati predloge, priporočila, usmeritve, mnenja in pobude. Ministrstvo lahko v tem času z namenom podrobnejše seznanitve javnosti organizira posvet. Po prejemu vseh smernic in predlogov ministrstvo kot koordinator skupaj s pobudnikom načrta, investitorjem in izdelovalcem le te v roku 30 dni analizira. Po sprejemu sklepa o pripravi načrta se prostorske ureditve pripravijo v variantah. Ministrstvo kot koordinator in pobudnik načrta morata seznaniti javnost s študijo variant in predlogom najustreznejše variante ali rešitve v okviru javne razgrnitve, ki traja najmanj 30 dni. V tem času mora biti tudi zagotovljena javna obravnavo, javnost pa ima možnost dajati pripombe in predloge. Te

Ministrstvo, pobudnik, investitor in izdelovalec preučijo in v roku 60 dni zavzamejo stališče do predlaganih pripomb in predlogo, ki se objavi na spletni strani ministrstva in pošlje občanom. Ko je varianta potrjena, se pripravi načrt, javnost pa se z njegovim osnutkom (hkrati tudi s poročilom o vplivih na okolje in osnutku okoljevarstvenega soglasja) seznanijo v okviru javne razgrnitve, ki traja najmanj 30 dni. V tem času ima javnost pravico dajati pripombe in predloge na osnutek načrta, na poročilo o vplivih na okolje in osnutek odločitve o okoljevarstvenem soglasju. Do pripomb pripravljavci zavzamejo stališče, ki ga objavijo na spletni strani ministrstva in pošljejo občanom. Vsekakor bi bilo potrebno poenotiti ureditev sodelovanja javnosti po obeh zakonih in sicer po standardu Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena.

Kot rečeno **Zakon o graditvi objektov** ne omogoča sodelovanja širši javnosti v postopku izdaje gradbenega dovoljenja. Na podlagi 62. člena so bile stranke postopka poleg investitorja in lastnikov zemljišč, na katerih je predvidena dovozna cesta ali komunalni priključki ter imetniki služnostnih pravic na takih nepremičninah, tudi lastniki nepremičnin in imetniki služnostne oziroma stavbne pravice na takšnih nepremičninah, na katerih bo potekala gradnja in na katere sega območje za določitev strank, v primeru gradnje nezahtevnega objekta po 74b. členu pa samo investitor. Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-165/09-34 z dne 3.3.2011, ki je bila objavljena v Uradnem listu RS št. 20/2011 z dne 18.3.2011 pa je navedena določila razveljavila. To pomeni, da je razveljavila poseben režim določanja strank in stranskih udeležencev v Zakonu o graditvi objektov, ki je sicer odstopal (predstavljal specialno ureditev) od pravil upravnega postopka po Zakonu o splošnem upravnem postopku. Razveljavitev na podlagi Zakona o ustavnem sodišču velja od prvega naslednjega dne po objavi odločbe v Uradnem listu. Zakon ali del zakona, ki ga je Ustavno sodišče razveljavilo, se ne uporablja za razmerja, nastala pred dnem, ko je razveljavitev začela učinkovati, če do tega dne o njih ni bilo pravnomočno odločeno. To pomeni, da od 19.3.2011 velja, da morajo upravni organi glede določanja strank v postopku izdaje gradbenega dovoljenja upoštevati pravila, kot jih določa Zakon o splošnem upravnem postopku. Zato morajo od tega dne dalje upravni organi od tega dne dalje upoštevati razveljavitev spornih določil od dneva za vse postopke v teku, ki še niso pravnomočno zaključeni in za vse nove postopke.

Pravna sredstva v prostorskem načrtovanju in graditvi objektov

Samo **pravico vključevanja** ni mogoče neposredno braniti s pravnimi sredstvi. Možno pa je zoper sprejet prostorski načrt vložiti pobudo za **oceno ustavnosti in zakonitosti** pri Ustavnem sodišču, ker v postopku priprave morebiti niso bila upoštevana zakonska pravila glede sodelovanja javnosti. Samih pripomb pristojni organ ni dolžan sprejeti, vendar pa bi bilo v primeru, ko se pripombe nanašajo na neupoštevanje zakonskih določil ali na njih temelječih strateških dokumentih, možno utemeljevati nezakonitost tudi v tej smeri.

Posameznik pa ima možnost vstopiti v postopek kot **stranski udeleženec** in sicer v postopek izdaje gradbenega dovoljenja, v primeru izdaje okoljevarstvenega soglasja in okoljevarstvenega dovoljenja po Zakonu o varstvu okolja pa tudi v ta dva postopka.

V postopku izdaje gradbenega dovoljenja je glede stranske udeležbe v postopku potrebno upoštevati Zakon o splošnem upravnem postopku (glede na to, da so bila z odločbo Ustavnega

sodišča št. U-I-165/09-34 z dne 3.3.2011 razveljavljena določila, ki so določala poseben režim glede strank v postopku izdaje gradbenega dovoljenja). Po 43. in 142. členu Zakona o splošnem upravnem postopku je stranski udeleženec lahko posameznik, ki izkaže pravni interes. Pravni interes izkaže oseba, ki zatrjuje, da vstopa v postopek zaradi varstva svojih pravnih koristi. Pravna korist pa je neposredna, na zakon ali drug predpis oprta osebna korist. Oseba, ki zahteva udeležbo v postopku, mora tako v svoji vlogi najprej obrazložiti, v čem je njen pravni interes. Stranski udeleženec ima v postopku enake pravice in dolžnosti kot stranka, razen če zakon ne določa drugače.

V postopku izdaje okoljevarstvenega soglasja ali okoljevarstvenega dovoljenja (64., 73. in 84.a člen) in pa ima pravico biti stranka (stranski udeleženec brez posebnega izkazovanja pravnega interesa) tudi oseba, ki stalno prebiva na vplivnem območju ali drug posestnik nepremičnine ter nevladne organizacije s statusom delovanja v javnem interesu na področju varstva okolja, če v primeru okoljskega soglasja v roku javne razprave o presoji vplivov na okolje, v primeru okoljevarstvenega dovoljenja pa v roku javne razprave o vlogi za pridobitev, spremembo ali podaljšanje okoljevarstvenega dovoljenja in osnutka odločitve, vloži zahtevo za vstop v postopek.

Če osebi, ki bi morala biti udeležena kot stranka ali stranski udeleženec po Zakonu o splošnem upravnem postopku ni bila dana možnost udeležbe v postopku je to tudi **razlog za pritožbo ali obnovo postopka**. Potencialni stranski udeleženec mora tedaj z vlogo, s katero vstopa v postopke (in z njo najprej izkazuje pravni interes) vložiti tudi pritožbo ali predlog za obnovo postopka. Kadar o zadevi odloča ministrstvo kot prvostopni organ, potem zoper tako odločitev ni pritožbe, temveč obstaja možnost upravnega spora na Upravno sodišče (po Zakonu o upravnem sporu).

Pravna pomoč

V zvezi s problemi urejanja okolja se nevladne organizacije in lokalne pobude lahko obrnejo na Mrežo za prostor, ki jo vodi IPoP – Inštitut za politike prostora, pravno svetovanje pa v času projekta nudi Pravno-informacijski center nevladnih organizacij - PIC. Kontaktni podatki:

IPoP tel. (0) 590 63 682 elektronski naslov ipop@ipop.si

PIC tel (01) 521 18 88 elektronski naslov pic@pic.si

Nevladne organizacije s statusom delovanja v javnem interesu tudi možnost brezplačen pravne pomoči (odvetnika za svetovanje in zastopanje v morebitnem sodnem postopku) na podlagi Zakona o brezplačni pravni pomoči.

Dogodek organizira Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC in IPoP, Inštitut za politike prostora, partnerja v projektu Mreža za politike prostora, ki ga delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Republika Slovenija, Ministrstvo za javno upravo. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov, razvojne prioritete Institucionalna in administrativna usposobljenost, prednostne usmeritve Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga.